

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management: KM)

การจัดการองค์ความรู้ คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในส่วนราชการซึ่งกระจัดกระจาย อยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารต่างๆ มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึง ความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งนำไปใช้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผล ให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันสูงสุด โดยองค์ความรู้ นั้น มี 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล หรือ ความรู้ซ่อนเร้น (Tacit Knowledge) เป็น ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจใน สิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษร ได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม เช่น การสัมภาษณ์ข้อมูลความรู้และประสบการณ์จากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์

2. ความรู้ที่ชัดแจ้ง หรือ ความรู้ที่เด่นชัด (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่ สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่นการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี และ บางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม เช่น หนังสือ คู่มือ เอกสารทางวิชาการ บทความ เป็นต้น

ทฤษฎีการจัดการความรู้มีหลายทฤษฎี โดยแต่ละทฤษฎีมีหลักการที่ต่างกัน แต่มี วัตถุประสงค์เหมือนกันคือการบริหารจัดการความรู้ภายในองค์กร เพื่อป้องกันการสูญเสียความรู้ จากบุคลากรที่มีความรู้ประสบการณ์หรือความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลเหล่านั้น จากการเกษียณอายุ ลาออก เลื่อนขั้นหรือเปลี่ยนตำแหน่ง จากสภาพปัญหาของงานชั้นสูงตรรกพิศพ งานใต้สวนการ ตาย และงานสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม ซึ่งเป็นงานที่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150, 155/1 นอกเหนือจากงานดำเนินคดีอาญาทั่วไป และ ปัญหาของบุคลากรคือพนักงานอัยการผู้ปฏิบัติงาน ที่มีงานประจำในการดำเนินคดีอาญาทั่วไปที่อยู่ใน ความรับผิดชอบจำนวนมาก และติดขัดกับงานประจำ (Defensive Routine) ไม่มีเวลาเรียนรู้ ศึกษาเข้ารับการศึกษาอบรม ทำให้การทำงานผิดพลาด และพนักงานอัยการที่เริ่มปฏิบัติงานใหม่ขาด ความรู้และทักษะในขั้นตอนการปฏิบัติงาน ขาดประสบการณ์ในการทำงาน อีกทั้งปัญหาของ องค์กร ที่ยังขาดข้อมูลสารสนเทศในการศึกษา ค้นคว้าได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง

จากการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ขณะทำงาน (Learning in Action) ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ พัฒนาทักษะในการเรียนขณะทำงาน โดยเปลี่ยนการทำงานเป็นโอกาสในการเรียนรู้ (Learning Opportunity) โดยมีรูปแบบ (Mode) ในการเรียนรู้ 4 รูปแบบ ได้แก่

1. การเรียนรู้โดยการสืบความลับ (Intelligence Learning) โดยการสืบค้นข้อมูลจาก แหล่งข้อมูลหรือสารสนเทศสาธารณะ การสอบถามผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ความรู้จริงในเรื่อง นั้น และการเฝ้าสังเกตติดตามพฤติกรรมต่างๆ ในการทำงาน การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ เทคนิค ในการทำงาน ตลอดจนผลลัพธ์และผลกระทบ
2. การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) โดยเฉพาะประสบการณ์ของ ตนเอง ดำเนินการแล้วเป็นอย่างไร มีผลตามมาอย่างไร โดยวิธีการศึกษาผลสะท้อน (Reflect) และ ทบทวนเหตุการณ์ (Review)
3. การเรียนรู้โดยการทดลอง (Experimental Learning) ทดลองเพื่อหาความรู้ใหม่ในงานที่ ไม่มีใครเคยทำมาก่อนหรือองค์กรยังไม่มีประสบการณ์มาก่อน โดยการสำรวจ (Exploration) และ พิสูจน์สมมุติฐาน (Hypothesis and Test)
4. การเรียนรู้เพื่อนำการเรียนรู้ (Leading Learning) โดยฝึกผู้บริหารหัวหน้างานในองค์กร ให้ทำหน้าที่นำการเรียนรู้ สร้างเครื่องมือในการนำการเรียนรู้ต่างๆ โดยต้องเรียนรู้ในการฝึกเป็น ผู้นำในการเรียนรู้ (Leading Learning) และการฝึกสอน (Coaching) บุคลากรภายใต้การบังคับบัญชา ให้เรียนรู้¹

ทฤษฎีการเรียนรู้ขณะทำงาน (Learning in Action) จึงเป็นทฤษฎีที่เหมาะสมนำมาประยุกต์ใช้ แก้ไขปัญหาในการทำงานที่มีปริมาณงานมาก ไม่มีเวลาเรียนรู้ และไม่ควรมีผู้เชี่ยวชาญหรือ บุคลากรออกหน้างานไปทำกิจกรรมพัฒนาความรู้ต่างๆ โดยไม่จำเป็น เพื่อให้สามารถเรียนรู้งาน ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ที่หน้างาน และองค์กรก็ได้รับประโยชน์จากผลสำเร็จของ งานที่ทำโดยตรง โดยใช้รูปแบบ (Mode) คือการเรียนรู้โดยการสืบความลับ (Intelligent Learning) โดยใช้วิธีการสืบค้น (Search) ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง หนังสือเวียน แนวทางปฏิบัติ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลยุติธรรม (อาญา) หรืออาจใช้วิธีการสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ (Inquiry) ที่มีประสบการณ์จริงในการทำงานด้านการชั้นสูงตรพลิกศพ การไต่สวนการตาย และการสอบสวน คดีวิสามัญฆาตกรรม นอกจากนี้ยังใช้รูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ว่าดำเนินการแล้วเป็นอย่างไร มีผลตามมาอย่างไร ด้วยวิธีการศึกษาผลสะท้อนโดยรอบและการ ทบทวนเหตุการณ์ (Reflect and Review) ความเสียหายหรือความสำเร็จที่เกิดขึ้นในอดีตขององค์กร

¹ GARVIN D., “Learning in Action: A Guide to Putting the Learning Organization to Work,” Harvard Business School Press, 2000 ISBN 1-57851-251-4

ถึงสาเหตุและผลลัพธ์ รวมทั้งศึกษาผลกระทบตามมาในด้านต่างๆ โดยการทบทวน (Review) เหตุ และผลในแต่ละขั้นตอนในการทำงาน และการสะท้อนคิด (Reflect) ในการวิเคราะห์หาผลกระทบ หรือผลต่อเนื่องในภายหลังที่ได้ทำงานแล้วเสร็จ ซึ่งอาจเป็นผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยต่างๆ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสุขภาพทั้งร่างกาย และจิตใจ ได้ ซึ่งการจัดการความรู้ภายในองค์กรดังกล่าว เป็นบทบาท และความรับผิดชอบของผู้บริหาร (อธิบดีอัยการ/ รองอธิบดีอัยการ สำนักงานคดีอาญา) โดยตรงที่จะต้องเพิ่มพูนความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน (Knowledge Workers) จัดหาเทคโนโลยีใหม่ โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงาน ใช้ความรู้พัฒนางาน และให้ฝึกอบรมด้านการบริหารจัดการแก่ผู้ปฏิบัติงานใช้ความรู้เพื่อนำไป บริหารจัดการในงานที่ตนรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม งานตามภารกิจดังกล่าว เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่นในกระบวนการ ยุติธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการค้นหาความจริงในคดีอาญา นอกจากผู้ปฏิบัติงานจะได้รับความรู้ และ ทักษะจากระบบการจัดการความรู้ ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจริงจาก การประชุมสัมมนาจับความรู้จากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ตาม ผู้ปฏิบัติงานจะต้องคำนึงถึงความโปร่งใส ในหน้าที่ และให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งเป็นทัศนคติที่ดีขององค์กร

2.2 หลักการสำคัญ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Domain Knowledge)

ในการค้นหาแบบอิสระเกี่ยวกับระบบการจัดการความรู้เพื่องานชั้นสูงตรพลีกศพ งานได้ สวนการตาย และงานสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม สำหรับพนักงานอัยการ จะได้ทำการศึกษา กฎหมาย ระเบียบ แนวทางปฏิบัติ และหนังสือเวียน ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ในการดำเนินการเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การได้สวนการตายในชั้น ศาล การเข้าร่วมสอบสวนคดีวิสามัญกับพนักงานสอบสวน ซึ่งมีกฎหมาย ระเบียบ แนวทางปฏิบัติ และหนังสือเวียน ดังต่อไปนี้

2.2.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2.2.1.1 มาตรา 148 บัญญัติว่า “เมื่อปรากฏแน่ชัด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคล ใดตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานให้มีการชันสูตร พลิกศพ เว้นแต่ตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย การตายโดยผิดธรรมชาตินั้น คือ

- (1) ฆ่าตัวตาย
- (2) ถูกผู้อื่นทำให้ตาย
- (3) ถูกสัตว์ทำร้ายตาย

(4) ตายโดยอุบัติเหตุ

(5) ตายโดยยังมีปรากฏเหตุ”

2.2.1.2 มาตรา 150 บัญญัติว่า “ในกรณีที่จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ซึ่งได้รับวุฒิบัตร หรือได้รับหนังสืออนุมัติจากแพทยสภา ทำการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว ถ้าแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ดังกล่าวไม่มี หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐไม่มี หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชน หรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขปฏิบัติหน้าที่ และในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชน หรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้นั้นเป็น เจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ทั้งนี้ ให้พนักงานสอบสวน และแพทย์ดังกล่าวทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพทันทีและให้แพทย์ดังกล่าวทำรายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพด้วยภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเรื่อง ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวัน แต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ รายงานดังกล่าวให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนชันสูตรพลิกศพ และในกรณีที่ความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการเมื่อเสร็จสิ้นการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว และให้พนักงานอัยการดำเนินการต่อไปตามมาตรา 156

ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบ และก่อนการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้ ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอ หรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวน และแพทย์ตามวรรคหนึ่ง และให้นำบทบัญญัติในวรรคสองมาใช้บังคับ

เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพตามวรรคสามแล้ว ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนทำสำนวนชันสูตรพลิกศพให้เสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่

ได้รับแจ้ง ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวันแต่ต้องบันทึกเหตุผล และความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ เมื่อได้รับสำนวนชั้นสูตรพลิกศพแล้ว ให้พนักงานอัยการทำการร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เพื่อให้ศาลทำการ ไล่สวน และทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุ และพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำนวน ถ้ามีความจำเป็น ให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวัน แต่ต้องบันทึกเหตุผล และความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการ

ในการไล่สวนตามวรรคห้า ให้ศาลปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไล่สวนไว้ที่ศาล และให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลส่งสำเนาคำร้อง และแจ้งกำหนดวันนัดไล่สวนให้สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายตามลำดับอย่างน้อยหนึ่งคนเท่าที่

จะได้ทราบก่อนวันนัดไล่สวนไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน และให้พนักงานอัยการนำพยานหลักฐานทั้งปวงที่แสดงถึงการตายมาสืบ

เมื่อศาลได้ปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไล่สวนแล้วและก่อนการไล่สวนเสร็จสิ้น

สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอเข้ามาซักถามพยานที่พนักงานอัยการนำสืบ และนำสืบพยานหลักฐานอื่นได้ด้วย เพื่อการนี้ สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายมีสิทธิแต่งตั้งทนายความดำเนินการแทนได้ หากไม่มีทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งจากบุคคลดังกล่าวเข้ามาในคดี ให้ศาลตั้งทนายความขึ้นเพื่อทำหน้าที่ทนายความฝ่ายญาติผู้ตาย

เมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่นำสืบมาแล้วมาสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบก็ได้ และศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการไล่สวนและทำคำสั่ง แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิของผู้นำสืบพยานหลักฐานตามวรรคแปดที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญอื่นมาให้ความเห็นโต้แย้ง หรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว

คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้ถึงที่สุด แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิฟ้องร้อง และการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล หากพนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นได้ฟ้องหรือจะฟ้องคดีเกี่ยวกับการตายนั้น

เมื่อศาลได้มีคำสั่งแล้ว ให้ส่งสำนวนการไต่สวนของศาลไปยังพนักงานอัยการเพื่อส่งแก่พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป

แพทย์ตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานผู้ได้ทำการชันสูตรพลิกศพ และผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลขอให้มาให้ความเห็นตามมาตรานี้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน หรือค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พัก ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง ส่วนนายความที่ศาลตั้งตามมาตรานี้มีสิทธิได้รับเงินรางวัล และค่าใช้จ่ายเช่นเดียวกับนายความที่ศาลตั้งตามมาตรา 173”

1) หลักการชันสูตรพลิกศพ

เป็นการตรวจสอบสภาพศพ เพื่อให้ทราบสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ผู้ตายคือใคร ตายเมื่อใด มีผู้ใดทำให้ตายหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิในชีวิตของบุคคล ดังนั้นการชันสูตรพลิกศพจึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบกฎหมายของประเทศไทย

การชันสูตรพลิกศพแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

1. การชันสูตรพลิกศพสามัญ ใช้กับกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ และมีใช้การตายที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานหรืออยู่ในระหว่างความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ โดยมีพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่พบศพและแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์เป็นผู้มีหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ²

2. การชันสูตรพลิกศพวิสามัญ ใช้กับกรณีการตายที่เกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานหรือตายอยู่ในระหว่างความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้ร่วมชันสูตรพลิกศพกับเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่า แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ และพนักงานสอบสวน³

บทบาทในการปฏิบัติงานของพนักงานอัยการในการชันสูตรพลิกศพคดีวิสามัญ เพื่อร่วมตรวจสอบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการตาย และเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมถึงญาติของผู้ตาย

2) หลักการไต่สวนการตาย เป็นการทำคำร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนการตายและทำคำสั่งแสดงว่า ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย หรือใครเป็นผู้กระทำให้ตาย⁴

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 , มาตรา 150 วรรค 1 , 2

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรค 3

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรค 5 , 7, 8 ,11

บทบาทในการปฏิบัติงานของพนักงานอัยการ เพื่อเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการตายต่อศาล เพื่อแสดงว่าผู้ใดตาย ตายที่ไหน เมื่อใด เหตุและพฤติการณ์ที่ตาย เพื่อให้ได้ความกระจ่างชัดโดยกระบวนการสืบพยาน การทำคำสั่งและส่งคำสั่งของศาล

2.2.1.3 มาตรา 155/1 บัญญัติว่า “การสอบสวนในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อัยการเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่า ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวน

การทำสำนวนสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบโดยพนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้ตั้งแต่เริ่มการทำสำนวนสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควร ไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการไว้ในสำนวน และถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย”

1) หลักการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม

ให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนสอบสวนกับพนักงานสอบสวน ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อัยการเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่⁵

บทบาทในการปฏิบัติงานของพนักงานอัยการ ด้วยการเข้าร่วมสอบปากคำพยานที่เกี่ยวข้องกับคดีวิสามัญฆาตกรรมกับพนักงานสอบสวน รวมทั้งให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน หรือ สั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบปากคำพยานอื่นที่น่าจะเกี่ยวข้องได้ เพื่อผลของความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1

ซึ่งงานชั้นสูตรพลิกศพ งานไต่สวนการตาย และงานสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม ทั้ง 3 งานดังกล่าวเป็นกระบวนการงานที่เกี่ยวข้องกัน รวมถึงการเข้าร่วมทำสำนวนคดีชั้นสูตรพลิกศพคดีวิสามัญกับพนักงานสอบสวน⁶ ด้วย

2.2.2 ระเบียบและแนวทางปฏิบัติ

2.2.2.1 ระเบียบว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ.

2547 ข้อ 88 – 91 วางหลักในการปฏิบัติงานในเรื่องหน้าที่ของอัยการเกี่ยวกับคดีวิสามัญฆาตกรรม

ข้อ 88 (อัยการกับคดีวิสามัญฆาตกรรม)

เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิบุคคลทุกฝ่ายในคดีวิสามัญฆาตกรรม เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่จักอำนวยความสะดวกและก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยแก่สังคม พนักงานอัยการต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่ายในคดีดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกระทำหรือเจ้าพนักงาน โดยเข้าร่วมชั้นสูตรพลิกศพรวมทั้งการไต่สวนการตายให้เป็นไปตามมาตรา 150 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชั้นสูตรพลิกศพ

ข้อ 89 (คดีวิสามัญฆาตกรรมที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนต้องสั่ง)

คดีวิสามัญฆาตกรรมที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนต้องออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคสาม นั้น หมายเฉพาะคดีที่ความตายเกิดขึ้นโดยผู้กระทำมีเจตนาฆ่าเท่านั้น

ข้อ 90 (คดีที่เกี่ยวข้องกับคดีวิสามัญฆาตกรรม)

ให้พนักงานอัยการรอการสั่งคดีที่ราษฎรถูกกล่าวหาว่ามีเจตนาฆ่าเจ้าพนักงาน จนกว่าอัยการสูงสุดจะมีคำสั่งในคดีวิสามัญฆาตกรรมที่เกี่ยวข้องพันกันเสียก่อน

ข้อ 91 (การรายงานผลคดีวิสามัญฆาตกรรม)

คดีวิสามัญฆาตกรรมที่อัยการสูงสุดสั่งฟ้องนั้น ให้พนักงานอัยการรายงานผลคดีและคัดสำเนาคำพิพากษาทุกระยะส่งสำนักงานอัยการสูงสุด

2.2.2.2 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชั้นสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543

เนื่องจากได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 มาตรา 4 แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 ซึ่งมีการ

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรค 4

กำหนดผู้ที่เกี่ยวข้องในการชันสูตรพลิกศพให้ชัดเจน สำนักงานอัยการสูงสุดจึงได้ออกระเบียบนี้ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการให้ชัดเจน ที่เป็นสาระสำคัญ ดังนี้

ข้อ 9 การชันสูตรพลิกศพ เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ ที่จะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพื่อคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นญาติของผู้ตายหรือเจ้าพนักงานรวมทั้งการดูแลสิทธิของบุคคลดังกล่าวในการไต่สวนการตาย ชักถามพยานและการนำสืบพยาน ไม่ว่าโดยตนเองหรือโดยทนายความของบุคคลนั้นและต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเคร่งครัด

ข้อ 10 การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคหนึ่ง วรรคสาม วรรคสี่และวรรคห้า พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย

ในการตรวจสำนวนการชันสูตรพลิกศพ กรณีที่ความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา หากพนักงานสอบสวนเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการรายงาน ต่อหัวหน้าพนักงานอัยการตามลำดับชั้นจนถึงอธิบดี เพื่อแจ้งไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือ ผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี

ในการชันสูตรพลิกศพกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หากพนักงานสอบสวนเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการบันทึกไว้ในแบบรายงานการชันสูตรพลิกศพ แล้วรายงานต่อผู้อำนวยการศูนย์ เพื่อแจ้งไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี

ข้อ 11 ให้พนักงานอัยการผู้ได้รับมอบหมายเข้าร่วมทำการชันสูตรพลิกศพเพียงสถานที่ และวัน เวลา ตามที่ได้รับแจ้งจากพนักงานสอบสวน

ก่อนดำเนินการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานอัยการตรวจสอบให้ได้ความว่าพนักงานสอบสวนได้แจ้งให้สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้

ในกรณีที่ปรากฏว่า พนักงานสอบสวนยังมิได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวในวรรคก่อน ให้พนักงานอัยการแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่าที่จะทำได้ แต่ถ้ามีความจำเป็นและมีเหตุอันสมควรที่พนักงานสอบสวนไม่สามารถปฏิบัติได้ ให้ชันสูตรพลิกศพไปได้ แล้วแจ้งให้พนักงานสอบสวนบันทึกเหตุดังกล่าวไว้เป็นหลักฐาน

ข้อ 12 ในการชันสูตรพลิกศพ พนักงานอัยการจะต้องตรวจสอบว่า การชันสูตรพลิกศพได้กระทำโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับแพทย์ที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ตามลำดับ

- (1) แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ ซึ่งได้รับวุฒิปับัตรหรือได้รับหนังสืออนุมัติจากแพทยสภา
- (2) แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ ถ้าแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้
- (3) แพทย์ประจำสาธารณสุขจังหวัด ถ้าแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐไม่มีหรือ ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้
- (4) แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุข ถ้าแพทย์ประจำสาธารณสุขจังหวัดไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้

ในกรณีที่แพทย์ตามที่ระบุไว้วรรคแรกไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้พนักงานสอบสวนบันทึกเหตุดังกล่าวในรายงานการชันสูตรพลิกศพ

ข้อ 13 ในการชันสูตรพลิกศพ จะต้องให้ได้ความว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด เหตุและพฤติการณ์ในการตายเป็นอย่างไร ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่ามีใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้

ข้อ 14 ให้พนักงานอัยการผู้ชันสูตรพลิกศพ บันทึกรายละเอียดผลการชันสูตรพลิกศพในแบบรายงานการชันสูตรพลิกศพ เสนอผู้อำนวยการศูนย์เพื่อทราบ

ในคดีสำคัญตามนัยแห่งระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2528 ให้ศูนย์อำนวยการรายงานผู้บังคับบัญชาการตามลำดับชั้นจนถึงอัยการสูงสุด

ให้ศูนย์อำนวยการเก็บรักษาแบบรายงานการชันสูตรพลิกศพไว้ เพื่อส่งไปรวมเข้าไว้ในสำนวนการไต่สวนชันสูตรพลิกศพหรือสำนวนคดีอาญาต่อไป

ข้อ 15 ในสำนวนการชันสูตรพลิกศพจะต้องปรากฏเอกสารหลักฐานเบื้องต้นดังต่อไปนี้

- (1) หลักฐานการแจ้งให้ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบ
- (2) หลักฐานการแจ้งให้ สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้
- (3) บันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพของพนักงานสอบสวนและแพทย์
- (4) รายงานของแพทย์แนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ

(5) หลักฐานการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดที่ผ่านการอบรมทางนิติเวชศาสตร์ตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ.2542

(6) บันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาของแพทย์และพนักงานสอบสวน

ข้อ 16 กรณีที่ความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่ากรณีสันสูตรพลิกศพถูกต้องแล้ว ให้สั่งว่า “การชันสูตรพลิกศพได้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 แล้ว ” และส่งสำนวนไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 156

ข้อ 17 กรณีที่ความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ให้พนักงานอัยการแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เป็นผู้พิจารณาสั่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพ เมื่อได้รับสำนวนชันสูตรพลิกศพในวรรคแรก ให้พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนขอรับแบบรายงานการชันสูตรพลิกศพตามข้อ 14 มารวมเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการชันสูตรพลิกศพ

ข้อ 18 สำนวนการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานอัยการพิจารณาและ ทำความเห็นเสนอหัวหน้าพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่ง

ข้อ 19 เมื่อหัวหน้าพนักงานอัยการมีคำสั่งตามข้อ 18 แล้ว ให้พนักงานอัยการทำคำร้องยื่นต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ภายในสามสิบวันนับแต่วันได้รับสำนวน เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่า ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน ตายเมื่อใด เหตุและพฤติการณ์ในการตายเป็นอย่างไร ถ้าตายโดยคนทำร้าย ให้ระบุว่าเป็นผู้กระทำความร้ายเท่าที่จะทราบได้

ในกรณีจำเป็น ให้ขยายระยะเวลาได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวันแต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทั้งครั้งไว้ในสำนวนการชันสูตรพลิกศพ

เมื่อศาลกำหนดวันนัดไต่สวนแล้ว ให้พนักงานอัยการทำคำร้องยื่นต่อศาลขอให้ส่งสำเนาคำร้องและแจ้งกำหนดวันนัดไต่สวนให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายตามลำดับอย่างน้อยหนึ่งคนเท่าที่จะทำได้ทราบก่อนวันนัดไต่สวนไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

ข้อ 20 เมื่อศาลได้มีคำสั่งและส่งสำนวนการไต่สวนของศาลคืนมายังพนักงานอัยการแล้วให้ส่งสำนวนการไต่สวนของศาลและสำนวนชั้นสูตรพลิกศพของพนักงานสอบสวนไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการต่อไป

ข้อ 21 ให้นำระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2528 มาบังคับใช้เกี่ยวกับการชั้นสูตรพลิกศพ โดยอนุโลม

2.2.2.3 ระเบียบสำนักงานคดีอาญา ว่าด้วยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ ทำสำนวนสอบสวนในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ และทำสำนวนในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อัดขวางเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ พ.ศ. 2551 ได้วางแนวทางปฏิบัติงานในการร่วมสอบสวนทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ และร่วมสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม

2.2.2.4 หนังสือสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส. 0023/ว 50 ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551 เรื่องแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับคดีวิสามัญฆาตกรรม

2.2.2.5 หนังสือสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส. 0023/13720 ลงวันที่ 26 กันยายน 2550 เรื่องให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรมให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณา

2.2.2.6 หนังสือสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส. 0023/ว 324 ลงวันที่ 25 กันยายน 2550 เรื่องการเข้าร่วมชั้นสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรม

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วินัย ดำรงมงคลกุล (2547) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องพนักงานอัยการกับการชั้นสูตรพลิกศพ⁷ โดยเน้นการวิเคราะห์บทบาทและปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของพนักงานอัยการในการชั้นสูตรพลิกศพตามหลักกฎหมายในปัจจุบัน ซึ่งยังไม่สามารถคุ้มครองสิทธิในชีวิตของราษฎรให้ได้รับความเป็นธรรม โดยปัญหาเกิดจากพนักงานอัยการขาดองค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ เนื่องจากมีการเรียนรู้ไม่เพียงพอ และในการปฏิบัติงานในฐานะพนักงานอัยการ ไม่มีการอบรมฝึกฝนทักษะที่จำเป็น กลายเป็นอุปสรรคที่บั่นทอนบทบาทของพนักงานอัยการในการคุ้มครองสิทธิของทั้งฝ่ายผู้ตายและเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติตามหน้าที่ โดยผลจากงานวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ต้องมีการจัดการความรู้ที่ดีในการนำมาใช้กับงานชั้นสูตรพลิกศพ งานไต่สวนการตาย และงานสอบสวนคดีวิสามัญ

⁷ วินัย ดำรงมงคลกุล, “พนักงานอัยการกับการชั้นสูตรพลิกศพ, พ.ศ. 2547,งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหาร กระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 7

มาตรการในองค์กรอัยการ โดยสร้างเป็นระบบจัดการความรู้ในการช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้
พนักงานอัยการผู้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved